

שיפור המצב החברתי-כלכלי של יחידים ומשפחות

יעל ליטמנוביץ, רות ברוך קוברסקי, אורן תירוש, ענת גלעד, זהר אור שרביט, יואב לף

רקע

אי-שוויון: פערים בגישה להון כלכלי, הון חברתי, הון פוליטי מגולמים במדדים מרובים

הדרה מרובת שנים + מאפיינים ייחודיים

כלי מדיניות מרכזים לצמצום פערים: שיפור ניעות בשכר ושיפור ניעות בין-דורית

מפתחות להצלחה: עיצוב מדיניות מגוונת ומותאמת

שלושה צירי פעולה

- חינוך פורמלי ובלתי פורמלי
- השכלה גבוהה
- אסטרטגיות בתחום תעסוקה וכלכלה

ציר חינוך

תוכניות למניעת נשירה ותובנות מרכזיות

כמחצית מכלל תקציבה של תוכנית החומש הוקצתה לתוכניות בתחום החינוך (יותר ממיליארד וחצי ₪), כשלושה רבעים מהם הוקצו לבניית כיתות לימוד.

יתר התקציב הוקצה ל:

- תוכניות פדגוגיות עבור הגיל הרך (3), היסודי (3) והעל-יסודי (12)
 - הכשרת מורים (4), השכלה גבוהה (1)
 - פיתוח מענים בלתי פורמליים, ציוד ותשתיות (8)
- מרבית התוכניות השיגו יותר מ-80% ביצוע תקציבי

קשיים בהקצאה:

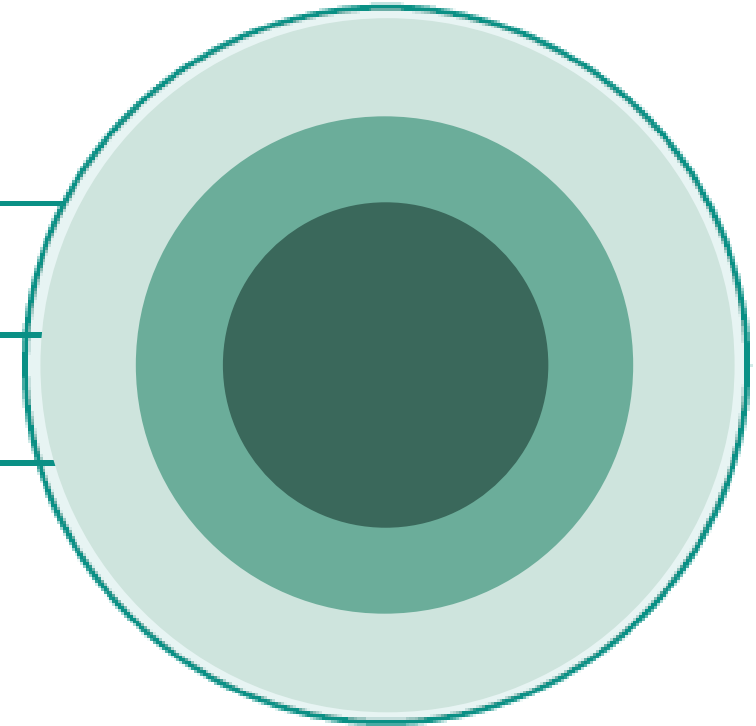
- היעדר תוכניות המערבות הורים בתהליך הלמידה והחיברות
 - מחסור בתוכניות לגיל הרך והיסודי
 - היעדר רצף מענים
- ישנה חשיבות לקידום מענים לימודיים לכל הרמות וכבר משלבי חינוך מוקדמים

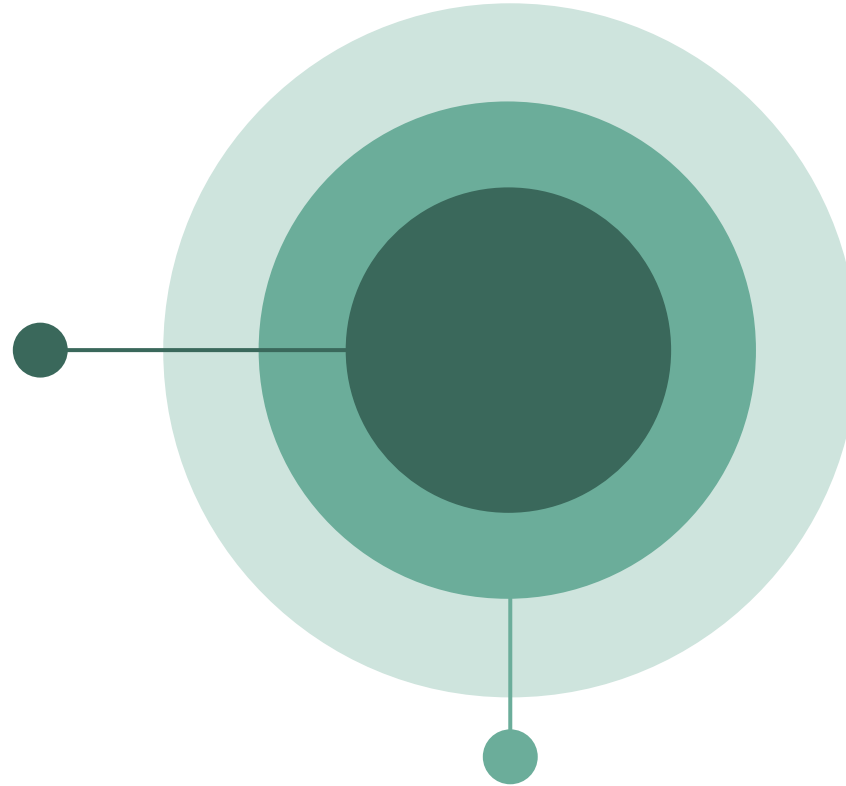

מרחבי שינוי והשפעה בתחום החינוך

- המרחב החיצוני: תפיסות הנוגעות לחינוך
- המרחב האמצעי: סיום 12 שנות לימוד ומניעת נשירה
- המרחב הפנימי: זכאות לתעודת בגרות איכותית כגשר להשכלה אקדמית ולתעסוקה מיטבית

המרחב הפנימי: זכאות לתעודת בגרות והשגת תעודת בגרות איכותית

- גידול שיעור הזכאים לתעודת בגרות מלאה
- פיתוח מענים המקדמים השגת תעודת בגרות איכותית וטיפול בחסמים
- התמודדות עם תופעת העתקה בבחינות הבגרות

המרחב החיצוני: תפיסות חברתיות הנוגעות לחינוך ולבית הספר

- שינוי עמדות ותפיסות בחברה הבדואית כלפי מעמדו ומקומו של החינוך
- ביסוס מעמדו של בית הספר כסוכן שינוי עבור תהליכים עמוקים
- שיתוף גורמי מפתח מן הקהילה בתהליכי השינוי
- צמצום כוחות שבטיים בתוך בית הספר
- חיזוק מנגנונים של מינויים מקצועיים
- עידוד תפיסות מכילות בחברת הרוב

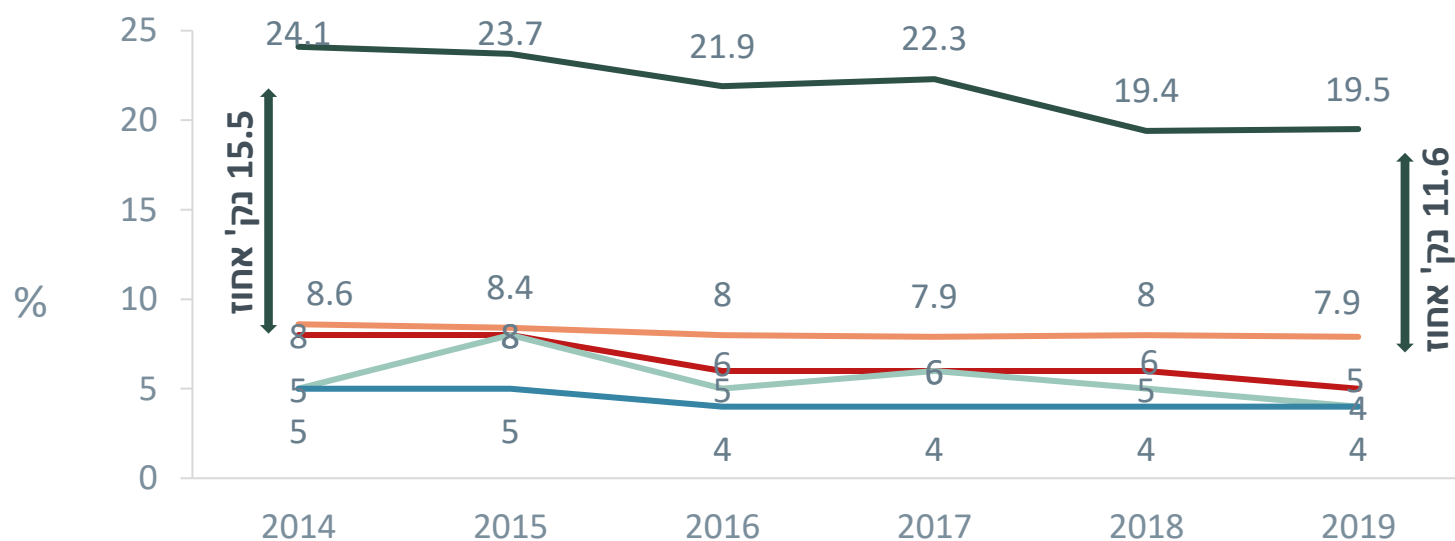
המרחב האמצעי: סיום 12 שנות לימוד

- שיפור איכות ההוראה
- טיפול בנשירה ממערכת החינוך
- התייחסות ממוקדת לתופעת הנשירה הסמויה
- חיזוק כישורים רכים להשתלבות במעגלי תעסוקה
- פיתוח מערך הסעות

ממצאים: היקף הנשירה לאורך שנים ובין קבוצות

שינוי לאורך זמן בשיעור בני הנוער שלא היו רשומים במערכת החינוך, לפי שנתוני גיל

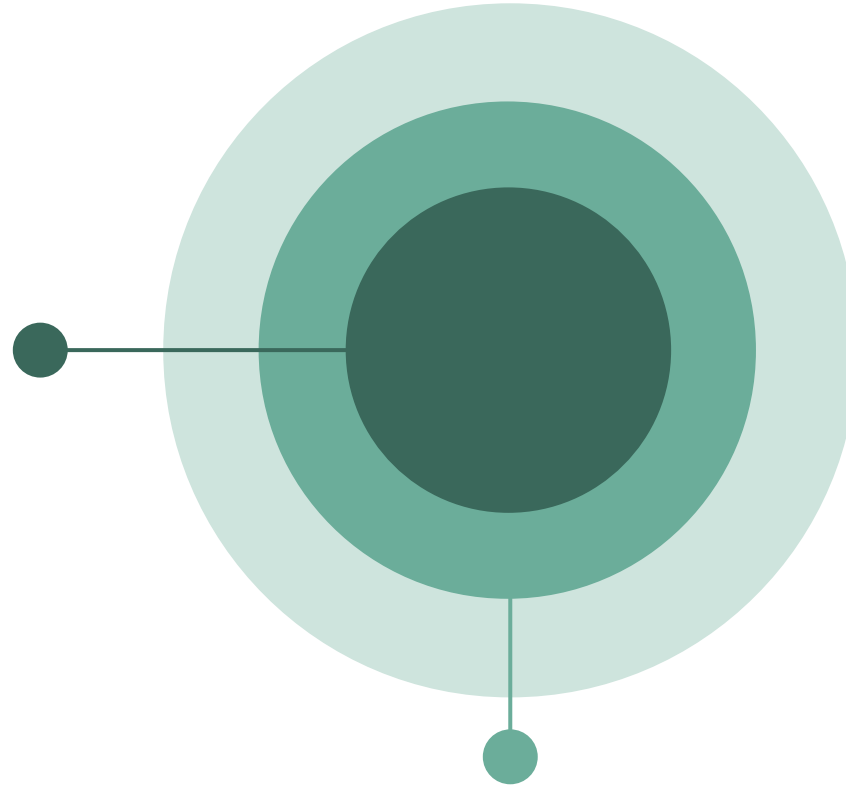
תלמידים בחינוך הבדואי בנגב כלל האוכלוסייה תלמידים בחינוך הערבי^א
 תלמידים בחינוך הבדואי בצפון תלמידים בחינוך העברי בנגב^א

**הסיכוי של תלמיד
 בחינוך הבדואי לנשור
 גבוה פי 1.54 מן
 הסיכוי של תלמיד
 בחינוך העברי**

מספר התלמידים בשנתון 2019: חינוך בדואי – 6,391; כלל האוכלוסייה – 131,780, חינוך עברי (ללא חרדים) – 71,130, חינוך ערבי (ללא בדואים בנגב וללא ערביי מזרח ירושלים) – 25,197

המרחב הפנימי: זכאות לתעודת בגרות והשגת תעודת בגרות איכותית

- גידול שיעור הזכאים לתעודת בגרות מלאה
- פיתוח מענים המקדמים השגת תעודת בגרות איכותית וטיפול בחסמים
- התמודדות עם תופעת העתקה בבחינות הבגרות

המרחב החיצוני: תפיסות חברתיות הנוגעות לחינוך ולבית הספר

- שינוי עמדות ותפיסות בחברה הבדואית כלפי מעמדו ומקומו של החינוך
- ביסוס מעמדו של בית הספר כסוכן שינוי עבור תהליכים עמוקים
- שיתוף גורמי מפתח מן הקהילה בתהליכי השינוי
- צמצום כוחות שבטיים בתוך בית הספר
- חיזוק מנגנונים של מינויים מקצועיים
- עידוד תפיסות מכילות בחברת הרוב

המרחב האמצעי: סיום 12 שנות לימוד

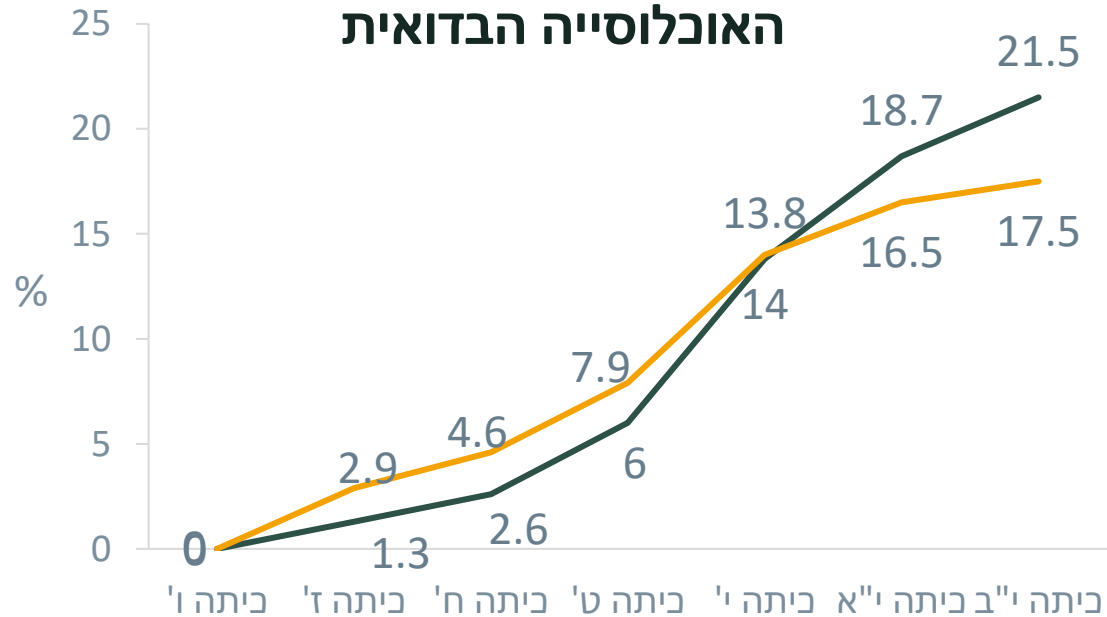
- שיפור איכות ההוראה
- טיפול בנשירה ממערכת החינוך
- התייחסות ממוקדת לתופעת הנשירה הסמויה
- חיזוק כישורים רכים להשתלבות במעגלי תעסוקה
- פיתוח מערך הסעות

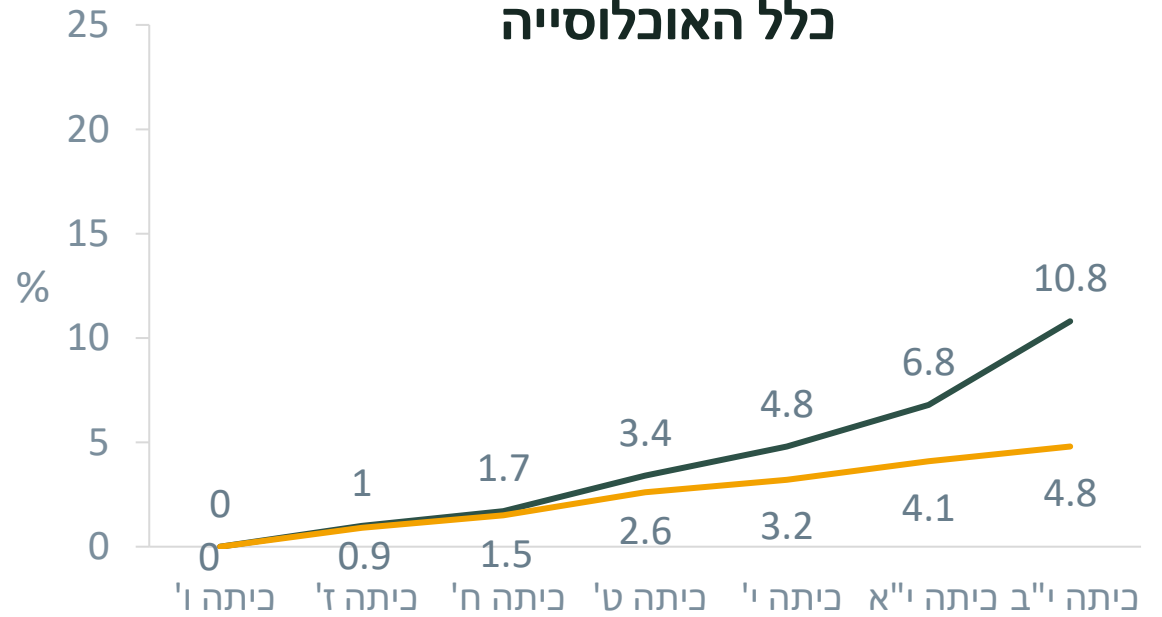

נשירה של בנים ובנות בין השנים 2013-2019, עבור שנתון גיל 2019

שיעור בני הנוער שלא היו
רשומים במערכת החינוך:
האוכלוסייה הבדואית

שיעור בני הנוער שלא היו
רשומים במערכת החינוך:
כלל האוכלוסייה

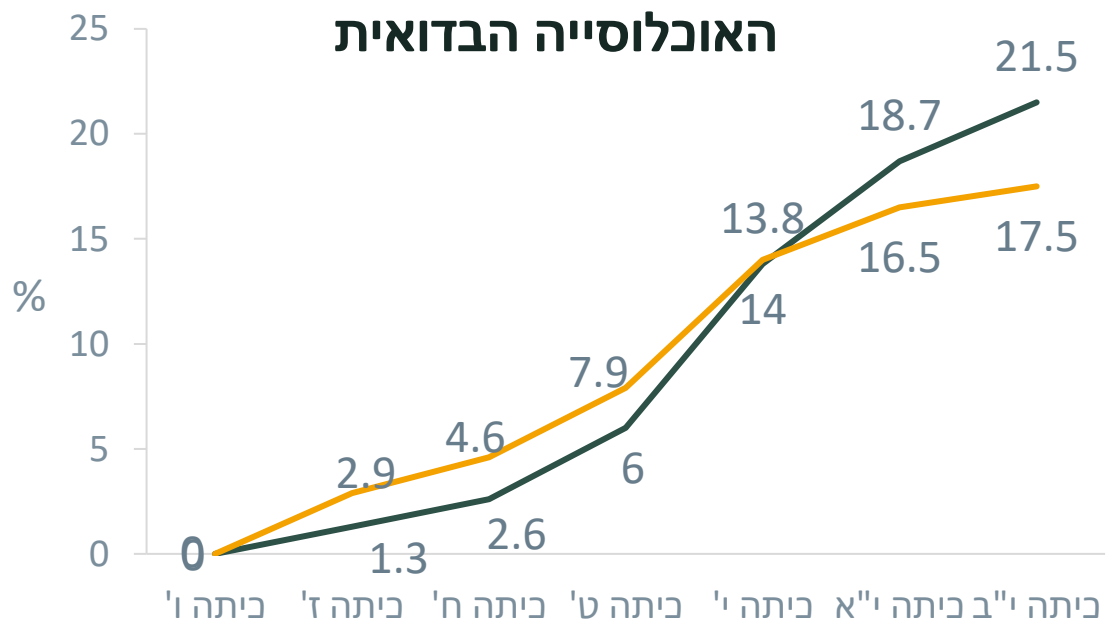

נשירה של בנים ובנות בין השנים 2013-2019, עבור שנתון גיל 2019

שיעור בני הנוער שלא היו
רשומים במערכת החינוך:

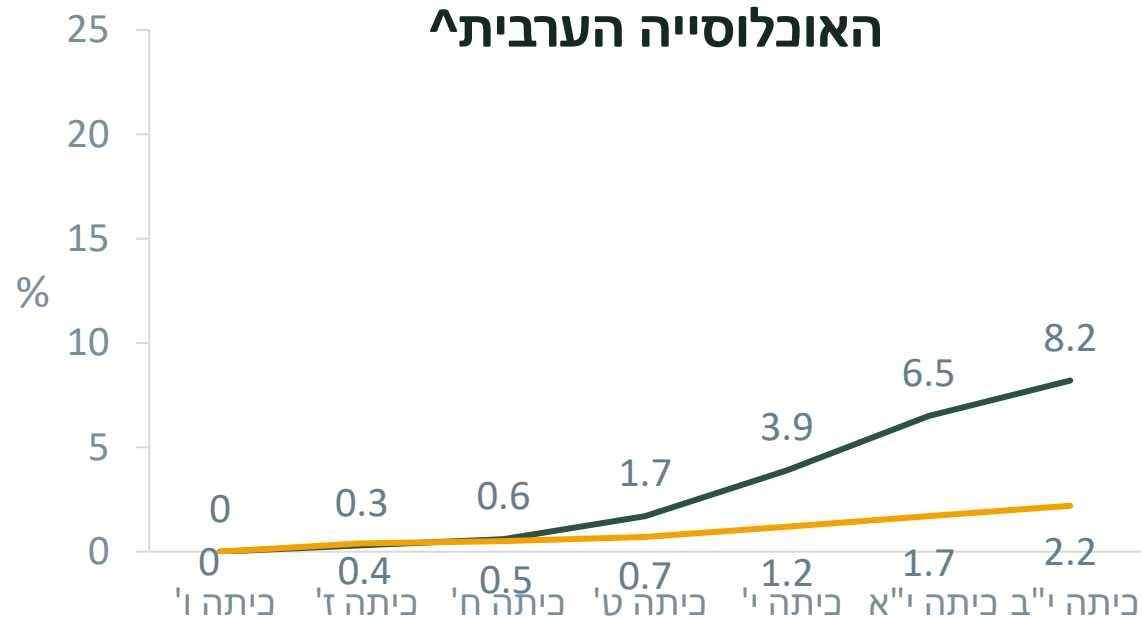
האוכלוסייה הבדואית

— בנים — בנות

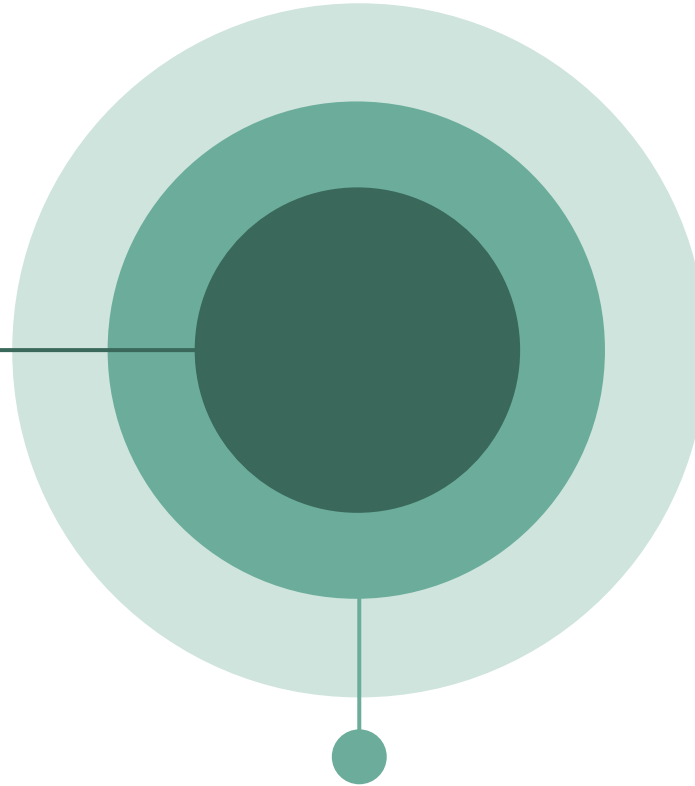
שיעור בני הנוער שלא היו
רשומים במערכת החינוך:

האוכלוסייה הערבית^א

— בנים — בנות

^אללא בדואים בנגב וללא ערביי מזרח ירושלים

המרחב הפנימי: זכאות לתעודת בגרות והשגת תעודת בגרות איכותית

- גידול שיעור הזכאים לתעודת בגרות מלאה
- פיתוח מענים המקדמים השגת תעודת בגרות איכותית וטיפול בחסמים
- התמודדות עם תופעת העתקה בבחינות הבגרות

המרחב החיצוני: תפיסות חברתיות הנוגעות לחינוך ולבית הספר

- שינוי עמדות ותפיסות בחברה הבדואית כלפי מעמדו ומקומו של החינוך
- ביסוס מעמדו של בית הספר כסוכן שינוי עבור תהליכים עמוקים
- שיתוף גורמי מפתח מן הקהילה בתהליכי השינוי
- צמצום כוחות שבטיים בתוך בית הספר
- חיזוק מנגנונים של מינויים מקצועיים
- עידוד תפיסות מכילות בחברת הרוב

המרחב האמצעי: סיום 12 שנות לימוד

- שיפור איכות ההוראה
- טיפול בנשירה ממערכת החינוך
- התייחסות ממוקדת לתופעת הנשירה הסמויה
- חיזוק כישורים רכים להשתלבות במעגלי תעסוקה
- פיתוח מערך הסעות

שלושה מעגלים מנחים לתכנון כיווני פעולה ויישום

ציר ההשכלה גבוהה

השכלה גבוהה כגשר לתעסוקה מיטבית ולניעות חברתית

משתנה צופה פני-עתידי (קרוב ורחוק):

- קשר הדוק לשיעור תעסוקה ולרמות שכר
- במיוחד עבור נשים

פרקטיקות מיטביות מהספרות המקצועית:

- תוכניות חניכה וליווי בתיכון
- מסלולי קבלה נפרדים
- תמיכה מתמשכת (אקדמית ואישית) לאורך התואר
- טיפול בחסמי מימון כדי לצמצם חוסר ודאות

השכלה גבוהה בחברה הבדואית

מגמה חיובית אבל שולית ביחס לחברה הערבית כולה

ייצוג נמוך בהווה (גברים ונשים) + פריון נמוך בעתיד

שיעורי נשירה ואי-התמדה גבוהים

חסמים/אתגרים : מחסור בהכוונה וייעוץ, תנאי סף, שפה, גיל, נגישות פיזית,

תשתיות מחשוב ואוריינות, **דחק כלכלי**, חסמים תרבותיים.

סיפור ההשפעה והמלצות

מגמה חיובית בהיקף (אצל נשים), גיוון, ופוטנציאל השתכרות

התוכניות הותאמו לחסמים ולפרקטיקות מיטביות

התוכניות לא מיצו את פוטנציאל ההשפעה- אבל נראה שלקח זמן 'להתניע'

מבט קדימה:

- תמונת מקרו לא מספקת

- פערים מגדריים

- תמריצים לאוניברסיטאות

- הצלחה בציר הראשון תגדיל את פוטנציאל ההצלחה של הציר השני: השקעה במנטורינג

השכלה גבוהה בתוכנית החומש

תקציב: כ 150 מיליון ₪

- 'שער לאקדמיה' (מל"ג)

- אשב"ל (זרוע העבודה)

ציר תעסוקה וכלכלה

פרקטיקות מיטביות להשתלבות בתעסוקה

תוכניות סיוע שמשלבות בין "כישורים קשיחים" ל"כישורים רכים"

(+מידע ותיאום ציפיות, צבירת ניסיון עבודה, תעודה רשמית, תמיכה כלכלית, סיוע במציאת עבודה)

שינוי דפוסי הפעולה של המעסיקים

יזמות וחדשנות

הזרמת הון, ליווי עסקי, קידום עסקים חברתיים

עסקים חברתיים

העסקה ארוכת
טווח

הון חברתי,
חוסן

94% מהעסקים
החזירו הלוואות

על כל הלוואה
2.5-4.2
משרות
נוצרו/נשמרו

אתגרים וחסמים

אתגרים מרובים

חברת מיעוט אתנית-דתית בעלת מאפיינים מסורתיים המתגוררת באזורי פריפריה

חסמים כלליים:

עובדים לא משכילים, עובדים נעדרי מיומנויות נדרשות, צעירים שנפלטו ממסגרות ולכן נעדרים כישורים רכים, היצע מקומות עבודה, נגישות מקומות עבודה, עברית לא מספקת, חסמים תרבותיים

חסמים עבור נשים:

תחומי השכלה ותעסוקה מצומצמים, תפקידים נשיים, היצע רלוונטי, נגישות, אפליה

תעסוקה וכלכלה בתוכנית החומש

תקציב: כ 188 מיליון ₪

I. שיפור סיכויים של דורשי תעסוקה

- מרכז הכוון תעסוקתי ריאן (זרוע העבודה)
- מעגלי תעסוקה (שירות התעסוקה)

II. תמיכה בעסקים מקומיים

- תוכנית מעו"ף (משרד הכלכלה)

III. הגדלת היצע מקומות העבודה

(הרשות להשקעות ולפיתוח במשרד הכלכלה)

סיפור ההשפעה

אסטרטגיה ראשונה: שיפור סיכויים להשתלבות

- תואם פרקטיקות מיטביות (קשה ורך, מקומי, נגיש, מותאם)
- עידוד בקרה ואיכות

יישום
והשמה
6K+

אסטרטגיה שניה: תמיכה בעסקים מקומיים

- מענה מקומי ומותאם תרבותי (+ חדשנות ויזמות)
- חיזוק חוסן יישובים (עסקים מקומיים יציבים וחוקיים)
- גישה להון פיננסי מצומצמת

2021:
135
1/5<-

תעסוקה וכלכלה בתוכנית החומש

תקציב: כ 188 מיליון ₪

1. שיפור סיכויים של דורשי תעסוקה
 - מרכז הכוון תעסוקתי ריאן (זרוע העבודה)
 - מעגלי תעסוקה (שירות התעסוקה)
2. תמיכה בעסקים מקומיים
 - תוכנית מעו"ף (משרד הכלכלה)
3. הגדלת היצע מקומות העבודה (הרשות להשקעות ולפיתוח במשרד הכלכלה)

אסטרטגיה שלישית: היצע/גישה

- התאמת תנאי הקבלה למסלול הון של הרשות להשקעות
- שיפור תחבורה ציבורית

הקמה
/הרחבה
של 10
מפעלים

סיפור השפעה

**פערים גדולים בין המענים של החומש למאפיינים והצרכים התרבותיים-חברתיים של החברה
הבדואית בנגב**

השקעה לא מותאמת: מעונות יום, תחבורה ציבורית

עסקים חברתיים לא טופחו במסגרת החומש

פתרונות מקומיים מותאמי-תרבות צומחים מתוך הקהילה

עצמאות תעסוקתית-כלכלית במסגרת הגבולות הנורמטיביים

המלצות

- התאמת התוכניות למאפייני האוכלוסייה

- התאמת המענים למציאות הנוכחית (צירי חינוך והשכלה)

- מיצוי הזדמנויות במיזמי שנת מעבר

אפיק לבניית כישורים רכים, הכנה לאקדמיה, גיבוש תמונת עתיד,

חיזוק חוסן קהילתי ויישובי

- הקמת ועדת תיאום בין-משרדית בתחום התעסוקה

משרדי ממשלה (כולל משרד החינוך), שירות התעסוקה,

רשויות מקומיות, חברה אזרחית

שיעור
העצמאים
נותר ללא
שינוי

מדדי תעסוקה:
שיעור תעסוקה
וגובה שכר נותרו
נמוכים, מגמת
שיפור נבלמה

לא יורגש
שינוי בטווח
הקצר

סיכום הנתיב

אלימות,
פשיעה,
ביטחון אישי

שיתוף
ציבור,
אמונה

תשתיות
לשינוי

כיוונים
חיובים,
פוטנציאל לא
ממומש

פער נותר
No
counter-
factual

תודה על ההקשבה

yaelz@idi.org.il

ruthba@jdc.org